

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті розглянуто питання, пов'язані з формуванням морального та естетичного світогляду майбутніх медичних працівників. Зроблено спробу проаналізувати шляхи його формування засобами читання іноземною мовою.

Ключові слова: моральний та естетичний світогляд, іноземна мова, шляхи формування.

Україна ввійшла в третє тисячоліття незалежною державою. Для її розбудови та досягнення високого рівня життя потрібне осмислення власної самобутності, об'єктивна оцінка національної культури. Важливого значення сьогодні набуває реформування освіти України, зокрема, системи морального та естетичного виховання. Для цього розроблено законодавчу базу, де майже третина положень стосується естетичної культури молоді, оскільки, як відомо, естетика – це етика майбутнього. Докладаючи зусиль до розвитку естетичних смаків молодого покоління, ми зможемо побудувати своє життя як культурна нація, але це потребує великих зусиль, педагогічної майстерності, творчого підходу до всіх ланок виховання й освіти, розвитку гуманістичних цінностей освіти в нашій країні. Стандарти знань фахівців для міжнародних комунікацій, вивчення науково-медичної літератури й періодики, читання художньої літератури в оригіналі, а також преси вимагають досконалого опанування всіх видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, мовлення, читання й письма. Суспільному замовленню сприяє і зростаючий інтерес студентської молоді до вивчення іноземних мов. Це зумовлено тим, що нині як ніколи гостро постає питання про роль естетизації життя суспільства, а це, у свою чергу, потребує докорінних змін соціальних чинників. Особливого значення при цьому набуває виховання моральної та естетичної культури молоді, адже вона виражає здатність людини сприймати й оцінювати предмети та явища дійсності з погляду їхньої гуманістичної доцільності. Процес формування морального та естетичного світогляду особистості закладає основи цивілізованого ставлення людини до світу і є одним з наріжних каменів у формуванні особистості майбутнього працівника медичної сфери.

Сутнісною ознакою Національної доктрини розвитку освіти України є навчання й виховання особистості з максимальною індивідуалізацією. Слід зазначити, що нині серед дисциплін, які вивчаються в сучасних навчальних закладах, немає жодної, яка б не була спрямована на виховання. Існує чимало шляхів, форм, методів і засобів розвитку моральної та естетичної культури. На наш погляд, індивідуалізація навчального процесу через читання є однією з найбільш ефективних моделей організації навчального процесу відповідно до вимог особистісно орієнтованої моделі навчання.

Удосконалення системи естетизації навчального процесу потребує зближення методів вивчення іноземної мови в загальноосвітній і вищій школі, забезпечення відповідної наступності. Як універсальне педагогічне явище наступність забезпечує встановлення необхідного зв'язку й доцільного співвідношення між

частинами навчальної дисципліни (внутрідисциплінарні зв'язки між частинами і між спорідненими дисциплінами, а також міждисциплінарні зв'язки). У подальшому ми будемо розглядати вищезазначене при вивченні іноземної мови та використовувати потенціал цієї навчальної дисципліни щодо навчання й виховання майбутнього фахівця, зокрема, медика. Саме від його плідної праці, загального рівня культури, обізнаності, вихованості певною мірою залежить здоров'я нації.

Як відомо, без утілення спільної моделі в науку і практику підготовка фахівця неможлива, що, у свою чергу, залежить від такого унікального явища, як наступність. У сучасних педагогічних дослідженнях і на практиці наступність традиційно розглядається в межах однієї освітянської системи – школи або ВНЗ. На жаль, внутрішньо- та міждисциплінарні зв'язки поки що використовуються повільно. Проте, на відміну від інших дисциплін, які у вищому закладі освіти розгалужуються порівняно зі школою на низку профільних (наприклад, у школі – хімія, у ВНЗ – органічна хімія, неорганічна хімія, біохімія тощо), іноземна мова навіть у закладах вищої освіти – це одна дисципліна.

Але, аналізуючи сутність, можливості, потенціал, резерв іноземної мови, можна довести, що саме вона дає змогу вийти за рахунок міждисциплінарних зв'язків на широкий загал знань. З огляду на внутрішньодисциплінарні зв'язки основні форми вивчення іноземної мови (читання, письмо, мовлення, переклад, аудіювання) відіграють значну роль у становленні особистості, оскільки спираються на психологічну теорію поетапного формування розумових дій (П.Я. Гальперін та Ф.С. Талізін). Згідно із цією теорією, шість послідовних етапів розумової дії можуть слугувати моделлю наступності й послідовності в розгортанні мовленнєвого процесу.

Отже, на прикладі іноземної мови ми спостерігаємо, як відбувається формування її як дисципліни:

- підвищується мотивація, встановлюється низка мотивів, що спонукають до подальшого більш глибокого вивчення іноземної мови. При цьому з'ясовується індивідуальна та загальна мета вивчення іноземної мови;
- реалізується психологічно й гносеологічно найбільш доцільна схема (модель) вивчення іноземної мови (від простого до складного; від тренування до глибоких знань);
- формуються безпосередні дії з її вивчення через читання (враховується зміст матеріалу й методика його опрацювання);
- відбувається тренінг завдяки читанню (виноситься кілька елементів для повторення);
- перетворюється зовнішня мова на внутрішню, що становить вищий рівень знання іноземної мови та її використання;
- втілюються безпосередньо знання, отримані завдяки читанню, у практичну фахову діяльність.

Завдяки наступності ми забезпечуємо розвиток інтелектуального й фахового потенціалу, нагромаджуючи досвід і знання особистості.

Теорія програмованого навчання нині є одним з головних засобів, завдяки якому може активно впроваджуватися передовий досвід викладання іноземної мови, зокрема, з урахуванням наступності як складової особистісно орієнтованого навчання, що, у свою чергу, є ефективним засобом подолання розриву у викладанні в школі та у ВНЗ, між сильними і слабкими групами з вивчення іноземної мови. Це має забезпечити використання безмежних можливостей цієї дисци-

пліни для усебічного виховання особистості й навіть підвищення відповідальності викладачів за якість знань тих, хто навчається.

Але найважливішою умовою подолання недоліків й успішного просування шаблями знань є диференційований підхід до учнів: абітурієнтів, студентів, магістрів – у процесі вивчення іноземної мови. Коли ж вони здобувають певні знання, то передбачається розвиток тих навичок, які вироблені під час навчання. Не менш значущою умовою опанування будь-якої мови, зокрема іноземної, є діяльнісний підхід до її вивчення, тобто системне розгалуження п'яти видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, мовлення, читання, письмо, переклад). Знання із читання іноземною мовою, здобуті під час навчання, використовуються людиною впродовж усього життя. Тому з усіх видів мовленнєвої діяльності саме читанню ми приділяємо таку велику увагу, не припиняючи ролі інших її видів.

Забезпечення діялісного підходу в поєднанні з поглибленим повторенням у ВНЗ шкільних знань і вмінь з фонетики, граматики, лексики, їх інтеграція в цілісну систему вищої школи, в нашому випадку за рахунок читання, і сьогодні є малодослідженою ланкою педагогічної науки, тому що традиційно розглядається як виховання. І саме читання як засіб виховання спрацьовує завжди. Так, знання про прекрасне й потворне можна отримати завдяки читанню. Тому необхідно із самого початку навчання прищеплювати бажання читати, а також інтерес до інформації, яку можна отримати завдяки читанню як рідною, так і іноземною мовами. Саме це є необхідною складовою розв'язання сучасних проблем безперервної освіти в Україні, підвищення якості знань з іноземних мов, зокрема, з урахуванням як культурологічних, так і фахово спрямованих можливостей і функцій людини з вищою освітою в усіх галузях соціальної й аксіологічної діяльності.

За різних політико-економічних змін, які переживає Україна, коли змінюється уявлення про світ і наше місце в ньому, як ніколи гостро постає питання ролі естетизації життя суспільства. Кризові явища, що спостерігаються сьогодні в освіті й вихованні, мають своє глибоке коріння. Вони перебувають під безліччю нашарувань минулого й щедро живляться теперішнім, тому перед освітою постало непросте завдання – долаючи духовну кризу в цілому і молодого покоління зокрема, готувати для незалежної держави національно свідомі кадри високого професійного гатунку, поєднуючи виховання й самовиховання, насамперед культурно-естетичне, з навчанням і самонавчанням, збагаченням знаннями наук, яким притаманний постійний пошук, і це неможливо без використання читання як основи пошуку джерела творчого натхнення. Саме в цьому ми вбачаємо глибокий сенс орієнтованого навчання. Психологи стверджують, що порівняно зі слуханням і мовленням, читання й письмо є найефективнішими в системі нагромадження знань. На жаль, організаційно-методична система забезпечення роботи із читання ще мало опрацьована. Але в сучасних умовах необхідно вжити ряд організаційно-педагогічних заходів для забезпечення іншомовної навчальної діяльності й формування естетичного морального світогляду майбутніх медичних працівників із залученням читання як засобу мовленнєвої діяльності.

Як свідчить практика, іноземна мова має великі можливості для розвитку ідейно-моральних орієнтацій і підвищення професійно-етичного потенціалу студентів. Вивчення іноземної мови сприяє усвідомленню загальнолюдських цінностей, формуванню уявлень про морально-етичні норми й традиції, що відіграє позитивну роль у фаховому становленні майбутнього фахівця. Зокрема, воно

сприяє розвитку пізнавальних функцій людини. При цьому розвиваються важливі інтелектуальні функції аналізу й синтезу, які необхідні впродовж усього професійного життя й без чого неможливе виконання фахових обов'язків, формуються мовні узагальнення й розвивається абстрактне мислення.

Складаючи іншомовне висловлювання, замислюючись над послідовністю й повнотою реплік, студенти вдосконалюють логіку мислення. Крім того, розширюючи обсяг знань, іноземна мова сприяє підвищенню рівня освіченості й інтелігентності. На нашу думку, завдяки вивченню іноземної мови очищується від бруду й рідна мова [3, с. 143].

Однією із цілей вивчення іноземної мови в немовних ВНЗ є навчання читання як одного з головних видів мовленнєвої діяльності. Як відомо, навчальний іншомовний матеріал для читання на немовних факультетах – це країнознавчі й фахові тексти, до яких висуваються критеріальні вимоги відповідності обраній спеціальності.

Читання текстів з фаху іноземною мовою, що ознайомлюють студентів з новими досягненнями в галузі медицини, допомагає їм не тільки заглибитися в майбутню спеціальність, а й розвиває пізнавальний інтерес, поповнює запас професійно необхідних знань.

Як відомо, програма з іноземної мови у вищих закладах освіти спрямована на формування інтелектуального потенціалу студентів шляхом навчання за новими інтенсивними методами засвоєння інформації. Читання іноземною мовою формує у студентів установку на засвоєння інформації, що сприятиме їх особистісному розвитку та підвищенню професіоналізму [2, с. 132]. Як свідчать отримані нами дані (анкетування, тестування, експрес-опитування), при читанні іноземною мовою зростають показники уваги (приблизно у 3,2 раза), пам'яті (приблизно у 2,7 раза), мислення (приблизно в 1,9 раза), мовленнєвої діяльності (приблизно у 2,1 раза). Цьому, зокрема, має сприяти набуття навичок і вмінь швидкого читання, підвищення якості засвоєння прочитаного матеріалу й активізація творчих здібностей студентів. На це спрямована спеціально розроблена програма вивчення техніки швидкого й інтенсивного читання і концепції психолого-педагогічної цілісності навчально-виховного процесу у вищій школі [1, с. 10].

Читання можна розглядати з різних позицій: як психічний процес; як процес мовленнєвої діяльності; як навчальну діяльність тощо. У процесі вивчення іноземної мови індивідуальне читання виступає також як різновид мовленнєвої діяльності та саме як такий формує науковий світогляд та естетичний смак студентів завдяки освоєнню знань як теоретичних, так і практичних, на тлі яких у майбутньому формуються вміння й навички корисної діяльності особистості. Адже література апелює не тільки до розуму, а й до почуттів і збуджує уяву та фантазію, що сприяє естетизації подальшої життєдіяльності. Студенти повинні засвоїти якомога більше видів читання з високим ступенем автоматизації всіх операцій під час перцептивної переробки інформації. Як відомо, для того, щоб навчитися змістовно переробляти інформацію через читання, необхідно набути таких навичок і вмінь:

- виокремлювати в тексті змістовні елементи й факти;
- співвідносити виокремлені факти;
- узагальнити й синтезувати їх;
- здійснювати змістовне прогнозування;
- розрізняти структурні особливості текстів різних жанрів;

- прогнозувати події на мовленнєвому рівні;
- володіти оперативною пам'яттю.

Крім загальнодидактичних принципів, процес читання іноземною мовою має бути підпорядкований реалізації комплексної мети, а саме вихованню, освіті, розвитку особистості й професіоналізму майбутнього фахівця.

Зважаючи на той факт, що за вимогами Болонського процесу при здобутті вищої освіти від 25 до 70% загального часу навчання (залежно від років навчання) відводиться на самостійну роботу, яка неможлива без читання як рідною, так і іноземною мовою, освоєння культури читання, врахування естетики цього виду мовленнєвої діяльності, її аксіологічної значущості, дослідження можливостей читання в підготовці фахівців є актуальними питаннями для світу в цілому й України зокрема.

Висновки. Безперечно, застосування різних видів читання при вивченні іноземної мови у процесі фахової підготовки майбутніх працівників медичної сфери сприятиме розвитку їхнього професіоналізму та культури.

Список використаної літератури

1. Амеліна С.М. Самодіагностика рівня культури професійного спілкування студентів аграрних ВНЗ / С.М. Амеліна // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць. – К. ; Запоріжжя, 2008. – Вип. 48. – С. 7–10.
2. Калашник Н.Г. Роль естетичного смаку у процесі формування особистості молодшої людини / Н.Г. Калашник // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи : зб. наук. праць. – 2002. – Вип. 18. – С. 129–138.
3. Миквабья Э.Г. Особенности обучения иностранному языку с использованием новых технологий / Э.Г. Миквабья // Теоретичні і прикладні проблеми психології і педагогіки : зб. наук. праць Східноукр. нац. ун-ту. – Луганськ, 2002. – № 3 (3). – С. 146–145.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2012.

Орел-Халик Ю.В. Формирование морального и эстетического кругозора будущих медицинских работников

В статье рассматриваются вопросы, связанные с формированием морального и эстетического кругозора будущих медицинских работников. Сделана попытка анализа путей его формирования при помощи чтения на иностранном языке.

Ключевые слова: *моральный и эстетический кругозор, иностранный язык, пути формирования.*

Orel-Halic Y. The formation of moral and aesthetic outlook of future doctors

The article is dedicated to the formation of moral and aesthetic outlook of future doctors. The analyses of its formation by means of reading foreign literature have been made.

Key words: *moral and aesthetic outlook, foreign language, ways of formation.*